

AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Kasım 2000 - Nisan 2001
Yıl : 2 Sayı : 7-8

JOURNAL OF ACADEMIC STUDIES

November 2000 - April 2001
Volume : 2 Number : 7-8

Maestro

Dindarlık, Depresyon, ve İntihar*

Prof. Dr. Steven Stack
Çeviren: Talip Küçükcan**

Dindarlığın intihar ve depresyonla olan ilişkisi hakkında oluşan literatür beraberinde bazı konuları da gündeme getirmiştir. Durkheim'ın (1966) toplumsal entegrasyon bakış açısı din ve intihar arasındaki ilişkiyi araştırmada bugüne kadar en önemli teori olma özelliğini korumuştur. Yani dinî inanç ve ibadetler intiharı önlemede dönüm noktası olarak görülmüştür (bk. Stack, 1980; Kowalski-Faupel-Starr, 1987). Hadiseye dinî açıdan yaklaşan bazı araştırmacılar da dinî birtakım özelliklerin intihar riskini azalttığı kanaatine varmışlardır (bk. Stark-Doyle-Rushing, 1983; Stack, 1983b). Son zamanlarda oluşan bir yaklaşım da (toplumsal) çevre ya da şartları temel alan bakış açısidir. Bu bakış açısı, intihar riskini tayin edebilmek için dinin hiyerarşik yapısını ve bireyler arasındaki ilişkiler gibi organizasyonel yönleri inceler (Pescosolido-Georgianna, 1989). Aşağıda bu teorileri ve deneysel araştırmaları gözden geçireceğiz.

Din ve İntihar

Durkheim'ın *İntihar* (1966) isimli klasik eseri "intihar"ın sosyolojik araştırmasında bir başlangıç noktasıdır. Bireyin toplumu benimsemesi Durkheim'ın "entegrasyon ve intihar" teorisinin temelini teşkil eder. Buna göre bireyin topluma tabi olması (subordination) hayatı birey için anlamlı kılar. Toplumun ideolojilerine bağlanma yoluyla birey bir hedefe sahip olur ve kendisini intihara götürebilecek şahsî problemlerden uzaklaşır. Toplumla bütünleşmenin yolları arasında kişinin çocuklarına bağlanması, politik bir hedefe sahip olması ve dinî öğretilere tabi olması sayılabilir.

Tekrar din ve intihar hadisesine dönecek olursak, dinî bütünleşmenin iki önemli boyutu "inanç" ve "ibadetler"dir (Durkheim, 1966). Bu iki unsur ne kadar kuvvetli ise toplumla bütünleşme o kadar olumludur ve intihar ihtimali o kadar azdır. Durkheim dinî bağımlılığı dinî bütünleşme ölçüsü olarak gördü. Dolayısıyla Durkheim, Protestanları dinî bütünleşmeyi Katoliklerden daha az gerçekleştiren ve topluma tabi olmayan dinî bireycilik (religious individualism) sisteminin Hristiyanları olarak mütalaa etti. Bir Protestan, müşterek (collective) inanç ve ibadetlere tabi olmak zorunda değildir. Durkheim, Katoliklerin sahip olup Protestanların ihmal ettiği inanç ve ibadetlerin neler olduğuna fazlaca temas etmedi, fakat bunlardan bazıları aşağıdaki unsurları ihtiva eder: günah çıkartma, haftada en az bir defa kiliseye gitme, boşanma ve evlenme ile ilgili Hristiyanlığın kuralları. Durkheim teorisini ispatlamak için 5 Hristiyan ülkesindeki intihar oranlarını vermiştir ki, Protestanlar arasında intihar oranı Katoliklere göre yüzde 50 daha fazladır.

Durkheim'ın Bütünleşme Modeli (Integration Model) Üzerine Araştırmalar

Durkheim'ın verilerini analiz eden araştırmacılar onun çıkarımlarının sorgulanması kanaatine varmışlardır (bk. Pope, 1976; Pope-Danielis, 1981; Stark v.dğr., 1983; Day, 1987). Onlara göre Katolikler arasında intiharın fazla, Protestanlar arasında az olduğu 3

coğrafi bölge Durkheim tarafından dikkate alınmamıştır. Bu Katolik bölgeler ekonomik açıdan Protestanlara göre daha az gelişmiş olmasına rağmen, dine bağlılık ve intihar arasında olası yüzeysel bir ilişki doğuran ekonomik gelişmeyi Durkheim incelememiştir (Pope, 1976). Ayrıca Durkheim'in tezi olan "İngiliz Kilise'si İngiltere'deki yüksek oranda seyreden intihar oranları için sorumludur" iddiası hatalıdır, çünkü Durkheim'in zamanında İngilizlerin ancak küçük bir azınlığı kilise'ye üyeydi (Stark v.dğr, 1983).

Yeni verilerin tahlilleri dine bağlılığın dinî bütünleşmenin bir ölçüsü olup olmadığı hususunda karışık sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Katolik ve Protestanlar arasında intihar oranlarını karşılaştıran küçük çaplı araştırmalar fazla değildir. Şimdiye kadar yapılan araştırmalar da farklı sonuçlar ortaya koymuşlardır (Maris, 1981; Stack, 1983b). Ayrıca bu araştırmalar ulusal (national) ölçekte dine bağlılığın bir faktörü olan ekonomik gelişme ve modernizasyonu incelemedikleri için bir sonuca ulaşamamışlardır.

Birkaç ülkeyi içine alan geniş çaplı araştırmalara gelince, modernizasyonu ya da boşanma oranını göz önünde bulunduran araştırmalar, Katolisizm ve intihar arasında iki değişkenli bir ilişkiyi yüzeysel buldular (Pope-Danigelis; Stack, 1981). Yine aynı şekilde boşanma oranını dikkate alan ve Amerika'nın 50 bölgesini içeren bir çalışma da din ile intihar arasındaki iki değişkenli ilişkiyi yüzeysel buldu (Stack, 1980). Bunun da ötesinde, yirminci yüzyılın başından beri kırsal kesim dışında şehirlerden elde edilen verilerin analizleri, Durkheim'in teorisini reddeder mahiyettedir. Louisiana'nın ilçelerini ele alan bir analiz, Katolisizm'in intihara karşı bir set oluşturması şöyle dursun aksine intiharı körüklediği neticesine varmıştır (Bankston-Allen-Cunningham, 1983).

Son olarak, yakın zamanlarda Amerika'nın küçük yerleşim birimlerinde yapılan araştırmalarda da Durkheim'in tezini destekleyen deliller bulunamamıştır. Bir bölgedeki araştırma Katolisizm ile intihar arasında bir ilişki bulurken (Faupel-Kowalski-Starr, 1987), aynı yazarlar tarafından yapılan bir başka yöredeki araştırma bu bulguyu desteklememektedir. Kowalski ve arkadaşları (1987) aynı istatistikleri 4 değişkenle (Protestan yüzdesi, cinsiyetlerin birbirine oranı, eğitim durumu ve nüfus büyüklüğü) uyguladıklarında Katolik yüzdesi ile intihar arasında bir ilişki olmadığını buldular. Berault (1988)'un çalışmasına göre Katolik yüzdesi az olan yerlerde intihar oranı da azdır. Protestan yüzdesi intiharla Katolik yüzdesine göre daha yakından ilgilidir. Buna ilaveten, Lutheran, Methodist ve Güney Baptistleri'nin bulundukları bölgelerde de intihar oranı düşüktür. Dolayısıyla eğer Protestanizm ve Bazı Protestan mezhepleri intihar oranını düşürüyorlar ise din ile intihar arasında bağlantı kuran yeni bir teoriye ihtiyaç var demektir.

1980'nin başlarından bu yana bulguların teorik yorumları şu tasarımı ihtiva ediyor: Durkheim'in *İntihar*'ı yazdığından bu yana geçen 80 yıl zarfında Katoliklerin dinle bütünleşmeleri büyük oranda düşüş göstermiştir. Mesela, kiliseye gitme oranı neredeyse Protestanların seviyesine inmiştir. Dolayısıyla intihar oranlarında da 80 yıl öncesine göre farklılıklar, yani Katolik ve Protestanlar arasındaki intihar oranlarında birbirine yaklaşma gayet tabii olacaktır (bk. Stack, 1980; 1982).

Din-İntihar İlişkisinin Yeniden Formülasyonu

Dinî İnanç ve İntihar

Durkheim'ın dinî entegrasyon teorisine karşılık bazı araştırmacılar dinin intihar üzerindeki (daha genel) etkisini ölçen yeni ölçüler ve teoriler geliştirdiler (bk. Stark-Bainbridge, 1980; Stark v.dğr., 1983; Stack, 1983c). Yani araştırmalar hadiseye Protestan-Katolik dinî entegrasyonundan öte bir fenomen olarak bakmaya başladılar (bk. Breault-Barkey, 1982; Breault, 1986).

Dinî inançların bir kaç temel unsuruna bağlanma belki intiharı önlemede bir kalkan vazifesi görebilir. Durkheim'ın teorisinin aksine dinî inançların yoğunluğu o kadar ehemmiyetli olmayabilir. Mesela, Hz. İsa'nın babasız doğumuna (Virgin Birth) inanmak kişiyi hayata bağlamak bakımından ahirete inanmak kadar ehemmiyet taşımayabilir.

Stack (1983b) dine bağlanma/dinî inanç ve intihar arasındaki ilişkiyi ortaya koyduğu teorisinin temel önermelerini şu şekilde belirlemiştir. *Birincisi*, ahiret hayatı mutluluk vadettiği için, mesela işsizlik, boşanma, fakirlik vb. den dolayı strese giren insanlardaki zorlu sıkıntıyı pozitif yönde dengeleyebilir. Eğer insanlar bu stresi ahiret inancından kaynaklanan ebediyet mefhumuna bağlı olarak kısa süreli bir fenomen olarak görürlerse strese tahammül güçleri daha fazla olur. *İkincisi*, elem ve kederler bir mana içeriyor olabilirler; Tanrı'nın iradesi böyledir. Başa gelen kötülüklerin bir başka anlamı da, hüznün ve kederlere gösterilen sabır ve başa çıkmanın değerini göstermede yatmaktadır. *Üçüncüsü*, Tanrı'nın gözetlediğine ve insanların elemelerini bildiğine olan inanç insanları daha tahammüllü kılar. *Dördüncüsü*, din, toplumun materyalist anlayışa dayalı sınıflandırma sistemine alternatif olarak kutsal bir rütbe ya da sınıflandırma sistemi sunar. Dolayısıyla birey öz saygısını/haysiyetini (self-esteem), özellikle birey toplumun hiyerarşik düzeninde başarısız olmuşsa, ruhsal açıdan başarılı olma hedefiyle geliştirebilir. *Beşincisi*, duyan ve isteklere cevap veren bir Tanrı'ya olan inanç bazı insanların sıkıntılı hayat şartlarını başarıyla atlatmalarını sağlayabilir. *Altıncısı*, din genellikle fakirlikten övgüyle bahseder. Mesela, İncil'e göre devenin iğne deliğinden geçmesi zengin bir kimsenin cennete girmesinden daha kolaydır. *Yedincisi*, Şeytan'ın varlığına olan inanç kişiyi kötülüklerle karşı mücadeleyle sevkeder. *Sekizinci* ve son olarak, dinler ideal rol modelleri (ideal tip insan) takdim ederler. Mesela İncil'deki Eyüp Peygamber modeli bunlardan birisidir. Bu "model"deki insanlar, elem ve sıkıntılara göğüs germişler ve zorluklar karşısında intihara teşebbüs etmemişlerdir. Bu sekiz madde elbette hayat kurtaran inançlar listesi olarak görülmemeli, fakat bir kaç temel inanç unsurunun nasıl intihar riskini azalttığını gösteren örnekler manzumesi olarak değerlendirilmelidir.

Dine bağlılık ve intihar üzerine yapılan ilk araştırmalar bir kaç devleti içine alan geniş kapsamlı araştırmalardı ve dindarlık ölçüsü olarak da, dinî içerikli kitapların, dinî içerikli olmayan diğer kitaplara olan yaygın oranını baz alıyorlardı. Wuthnow (1977) da araştırma yöntemini savunmuştur. Bu yöntem aynı zamanda dindarlığın ibadet, dinî kurumlara üye olma vb. gibi diğer boyutlarını ölçme için de kullanılmıştır. Stack'ın (1983b) 25 endüstrilemiş ülkeyi içine alan çalışması dindarlık oranının yüksek olduğu

yörelere intihar oranının düşük olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bulgu özellikle kadınlar için geçerlidir. Breault ve Barkey (1982) 42 ülkeyi içine alan araştırmalarında dinî yayınların intihara etkisi olup olmadığını araştırdılar ve dinî yayınların yoğun olduğu bölgelerde intihar oranının az olduğunu buldular. Fakat bu araştırmalar bir ya da bir kaç yıl gibi kısa dönemleri kapsadığı için kuşkuyla karşılanmalıdır. Mesela yukarıdaki çalışmaların aksine 1950-1980 dönemine yönelik Danimarka ve Norveç'i içeren bir araştırmada, dinî yayınlarla intihar arasında önemli bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır (Stack, 1989, 1990).

Bazı araştırmalar, dindarlığın ölçüsü olarak kilise üye sayısını ölçü olarak kullandılar ve büyük şehirleri tahlil ettiler. Stark ve arkadaşları (1983) Amerika'nın büyük şehirlerinde yaptıkları araştırmalarda kilise üyeliği ile intihar arasında negatif bir ilişki buldular. Stark ve arkadaşlarının bu bulgusu yetersiz kontrol metodu kullanmalarının bir neticesi olabilir. Mesela Bainbridge'in (1989) Amerika'nın 75 büyük şehir bölgesini içeren araştırması, Stark ve arkadaşlarının bulgularıyla bağdaşmayan sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bainbridge, grup hayatına bağlılığı zayıflatan coğrafi değişkenliği kontrol eden bir metod uygulayınca kilise üyeliği ile intihar arasındaki kuvvetli ilişkinin ortadan kalktığı gözlenmiştir..

Bazı araştırmalar kilise ayinlerine katılımı dindarlığın ölçüsü olarak ele aldılar ki, bu hem Durkheim'in bakış açısından hem de dindarlık açısından yorumlanabilir. Bu çalışmalar kilise ayinlerine katılımı intihar oranlarını açıklamada hem önemli bir faktör, hem de bir değişken olarak tayin ettiler. Fakat (örneğin) boşanma oranını da dikkate alan bir kontrol metodu kullanmadıkları için bu araştırmalara temkinle bakmak gerekir (Stack, 1983a). Diğer bir çalışma da dine bağlılığın ve ailesel bütünleşmenin toplumsal davranışın (collectivism) daha genel bir göstergesi olduğuna işaret etmiştir. Din sosyolojisindeki yeni gelişmelerden (D'Antonio-Aldous, 1983) esinlenerek Stack (1985a) Amerika'da dinî eğilimin aileyle yakın bağı olduğunu ileri sürmüştür.

Buraya kadar özetlemek gerekirse, dine bağlılık konusundaki araştırmaların birbirlerinden farklı neticeler ortaya koydukları söylenebilir. Fakat kuvvetli olma da ortak görüş, dinin intihar riskini azalttığı yönündedir.

Yeni Formülasyonlar: Toplumsal Şartlar ya da Çevrede Din ve İntihar

Bazı araştırmacılar din ve intihar modelinin özel sosyal şartlarda daha iyi anlaşılacağı kanaatinde dirler. Yani dinin yalnızca bazı durumlarda intihar üzerine bir etkisi söz konusu olabilir. Mesela, Amerika'da Katolisizm'in güçlü olduğu New England'da Katolisizm intihar oranını düşürebilir (Maris, 1981; Pescosolido, 1990). Fakat Louisiana'da Katolisizmin intihara karşı bir kalkan olabileceği iddia edilemez (Bankston v.dğr., 1983). Dinin intihar oranını düşüreceği ortamları anlamak için dinin güçlenmesini sağlayan tarihî faktörleri dikkate almak gerekebilir.

Yakın geçmişteki toplumsal şartlar hakkında yapılan araştırmalar, kentsel kesimin özellikleri veya dinî grupların üyeleri arasındaki bağları güçlendirerek organize olma özellikleri, ya da belli bir bölgede aynı dinden olanların nüfus yoğunluğu gibi bazı faktörlerin önemi üzerinde durmaktadır (Kowalski v.dğr., 1987; Faupel v.dğr., 1987; Pescosolido-Georgianna, 1989). Toplumsal şartlarla ilgili bütün bu tartışmalar

Durkheim'a reddiye değil, ona bir katkı ya da tashiî tarzında anlaşılmalıdır (bk. Pescosolido, 1990).

Faupel (1987) Durkheim'in *The Division of Labor in Society* adlı eserine dayanarak kentsel çevrede dinin intihar üzerine etkisini belirleyen bir teori ortaya koydu. Durkheim'a göre kentsel kesim toplumsal bütünleşme için büyük bir potansiyele sahiptir. Fischer'in (1982) gözlemleri de bunu desteklemektedir. Kentsel kesimin sakinleri kırsal kesimdekilere göre arkadaşlık ve diğer sosyal yollarla intihar riskini azaltmaya yakın ilişki kurmaya daha yatkındırlar.

Din ve intihar arasındaki ilişkiyi izaha çalışan ve çevre şartlarını içeren diğer bir tartışma da toplumsal bağlar teorisidir. Pescosolido ve Georgianna (1989) üç toplumsal ve tarihsel eğilimin (evangelicalism, secularization ve ecumenicalism) Durkheim'dan beri din ve toplum arasındaki ilişkiyi değiştirdiğini vurgulayarak, Durkheim'ın teorisinin yeniden formüle edilmesi gerektiğini ileri sürdü. Bu araştırmacıların Amerika'daki 27 mezhebi içine alan ve 404 ilçeden (250.000 veya daha fazla nüfusu) grupları kapsayan çalışmaları Katolisizm ve bazı Protestan mezheplerin intihara karşı koruyucu vazife gördüklerini ortaya çıkardı. Fakat diğer bazı Protestan mezheplerinin olduğu bölgelerde de intiharın yüksek olduğu gözlemlendi.

Din ve Depresyon

Dindarlık depresyonu en azından 3 yol veya şekilde etkileyebilir (Idler, 1987). *Birincisi*, "toplumsal bağlılık" (social cohesiveness) hipotezine göre din, dinî çevreden gelen toplumsal destek sağlar. Böyle bir destek hem duygusal, hem entellektüel, hem de depresyon riskini azaltan diğer bazı özellikleri bireye kazandırır. *İkincisi*, tutarlılık (coherence) hipotezine göre din kadere boyun eğme (fatalism) yerine ümit ve iyimserlik (optimism) duygusu vererek depresyonu azaltır. *Üçüncüsü*, theodicy*** hipotezidir ki, buna göre din elem ve ısrırları negatif olarak algılama potansiyelini olumlu yönde değiştirir. Stack'ın (1983b) daha önce bahsedilen dine bağlanma teorisi bu prosesin örneklerini ortaya koyar. Aslında bu üç hipotez birbirinden tamamıyla ayrı şeyler değildir, üçü de bir anda meydana gelebilirler.

Amerika'da depresyon üzerine yapılan araştırmaların çoğu aslında öğrenciler (Brown-Lowe, 1951; Mayo v.dğr., 1969), yaşlılar (Idler, 1987), ve kırsal kesimdeki kadınlar (Hersgaard-Light, 1984) gibi toplumun genelini temsil etmeyen denekler üzerinde yapılmaktadır. Bu çalışmalar arasında Stack'ın (1985a) ve Spendlove ve arkadaşlarının (1984) çalışmaları din ile depresyon arasında bir ilişki bulamamışlardır. Dinin depresyonu önlediğini bulgulayan araştırmalar ise Brown ve Lowe'un (1951), Hertsgaard ve Light'ın (1984), Mayo ve arkadaşlarının (1969), ve Hathaway ve Pargament'in (1990) çalışmalarıdır. McClure ve Loden'in (1982) araştırması dinî faaliyetlerin depresyon ihtimalini azalttığını ortaya çıkarmıştır, ama dinî faaliyetlerin bireyin hayat stresini yenmesine fazla bir katkısı olmadığı gene aynı araştırmanın bulguları arasında yer almıştır. Idler (1987) aynı zamanda deneklerinin sağlık durumlarını kontrol eden çalışmasında, bireysel veya toplumsal dinî yaşantının (erkeklerde) depresyonla bir ilişkisi olmadığı bulgusunu elde etti. Yani dinî yaşantısı düşük seviyede olanlar daha çok depresyon tecrübe ettiler, fakat bu dinî katılımın

eksikliğinden dolayı değil fiziksel sağlıklarının yerinde olmamasından kaynaklanıyordu. Aynı çalışma kadınlarda toplumsal dinî yaşantının (mesela kiliseye gitme, dindar arkadaşlar edinme gibi) depresyonu düşürdüğü neticesine vardı. Bireysel dinî yaşantı kadınlarda aynı neticeyi, yani dinin depresyonu engellediği neticesini vermedi. Dolayısıyla, bu sınırlı ve yetersiz bulgular din ile depresyon arasında negatif bir ilişki bulunduğunu iddia eden teorilere destek vermektedirler.

Bu çalışmaların Amerikan toplumunun geneline teşmil edilip edilemeyeceği pek kesin değildir. Sistematik bir karşılaştırmanın yapılabileceği tek çalışma Stack'ın (1985b) Amerika'nın Midwest bölgesinde din ile depresyon arasında bir ilişki bulamadığı çalışmasıdır. Bunun yanında Martin ve Stack'ın (1983) ülke çapında örnekleme metoduyla yine aynı depresyon ölçeğini ve kontrol metodunu kullanarak yaptıkları araştırma da ise din ve depresyon arasında bir ilişki bulunmuştur. Fakat aynı araştırma, dinin, depresyonu engellemedeki rolünün çok az olduğunu da ortaya koymuştur. Yine aynı araştırmaya göre eğitim seviyesinin, kiliseye gitme ve ahirete inanma gibi dinî inanç ve ibadetlerden 5 kat daha fazla depresyonla alakası vardır.

Din ve depresyon arasındaki ilişkiyi ihtiyatla karşılamamızı gerektiren nedenler arasında, ruh sağlığını konu edinen araştırmaların ortaya çıkardığı bazı bulgular da mevcuttur. Bunlar depresyonun zıddı olan mutluluk veya depresyonun bir boyutu olan yalnızlık hissi olabilir. Genellikle dinin bu mefhumlarla münasebeti olduğu pek vurgulanmamıştır. Mesela, dinin 4 boyutundan (örneğin kiliseye gitme, ahirete inanma gibi) hiçbirisi mutlulukla münasebetlendirilmemiştir (Steinitz, 1980). Fakat bazı çalışmalar yalnızlık hissi ile din ve depresyon ilişkisini incelediler. Mesela, Schwab ve Petersen'in (1990) araştırmasında hiçbir sıfatı dikkate alınmadan bir Tanrıya inanma ile yalnızlık hissi arasında bir ilişki bulunmamıştır. Fakat aynı çalışmaya göre gazaplı (wrathful) bir Tanrıya inanma yalnızlık hissini artırırken, yardımsever (helpful) bir Tanrıya inanma yalnızlık hissini azaltmaktadır. Yine de bu çalışmalar toplumun geneline temsil etmediği için kuşkuyla karşılanmalıdır.

Sonuç

İntihar ile din arasında bağlantı kuran teori ve çalışmaları gözden geçirmiş bulunmaktayız. Bu teoriler dinin çeşitli boyutlarını vurgulamakla beraber hepsi de dinin intihara karşı bir görev icra ettiğinde birleşmektedirler. Durkheim'in (1966) kuvvetli ve yoğun olan dinî inanç ve ibadetlerle intihar arasında gördüğü ilişki üzerine kurduğu teorisi son zamanlarda yapılan çoğu araştırmadan destek bulmamıştır. Bunun yerine yeni teoriler ortaya konmuştur. Mesela, Stack'ın (1883b) dine bağlılık/dinî inanç (religious commitment) teorisi ahirete inanma gibi bir kaç temel dinî inancın intiharı engellemede önemli bir etken olduğunu vurgulamıştır. Bu teori kiliseye gitme ya da dinî yayın gibi dindarlık ölçülerini kullanan birçok başka araştırma tarafından da desteklenmiştir. Diğer bir teori de toplumsal çevre (social context) üzerinde durmaktadır. Bu teoriyi destekleyen araştırmalar hiyerarşik bir yapıya sahip olmayan, fertler arasındaki ilişkilere önem veren dinlerin intiharı engellediği yolunda deliller bulmuşlardır (Pescosolido-Georgianna, 1989).

Din ve intihar üzerine yapılan araştırmaların en belirgin eksikliklerinden birisi araştırmaların çoğunun Amerikan toplumu üzerinde yapılmış olmasıdır. Dinî açıdan heterojen olan bir toplumu yansıtan bu teorilerin doğruluğu, resmi devlet dinî olan ülkeler de dahil olmak üzere birçok ülkede denenemez. Bunun yanında dine bağlılık/dinî inanç yaklaşımına dayalı araştırmalar birçok ülkede denenebilir. Bununla beraber belli bölgeleri çaprazlama yöntemiyle analiz eden araştırmalar (bk. Breault Barkey, 1982) bu bakış açısını desteklerken, bir ülke için uzun bir zaman dilimini analiz eden araştırmalar desteklememektedirler (bkz. Stack, 1990).

Tittle ve Welch'e (1983) göre din, toplum düzenine aykırı davranışları, en çok toplumdaki diğer kurumların zayıfladığı zaman etkiler. Dolayısıyla Amerika şartları dinin intihar olaylarına etki etmesi için uygun toplumsal özellikleri taşıyor gözükmemektedir. Mesela, Amerika en yüksek boşanma ve işsizlik oranına sahip ülkelerden birisidir. Bunun yanında politik kurumların canlılığının bir göstergesi olan seçimlerde oylamaya katılma oranı en düşük olan ülkelerden birisidir. Bu durumda din hayatı kurtarabilir. Eğer Amerika'daki toplumsal kurumlar güçlü olursa insanlar daha az stresle karşılaşacaklar ve belki de (stresi yenme açısından) dine olan ihtiyaçları azalacaktır. Böyle bir durumda dinî temayüller intiharla ilgili davranışları etkilemeyeabilir.

Küçük çaplı araştırmalar dinle depresyon arasında negatif bir ilişki olduğu görünümünü vermektedir. Yani dinin, intihara karşı insanları tecrit ettiği neticesine varmaktadırlar. Fakat bu araştırmalar Amerikan toplumunun genelini temsil etmeyen denekler üzerinde yapıldığı için ihtiyatla karşılanmalıdır. Dolayısıyla bu sahada nüfusun genelini temsil eden örneklem yöntemiyle yapılacak araştırmalara ihtiyaç vardır. Buna rağmen hali hazırdaki bulgular, intihar üzerine yapılan araştırmalar ile uyum sağlamaktadır. Eğer bundan sonra yapılacak araştırmalar dinin, depresyonu azalttığı neticesini verecek olursa, dinin grup seviyesinde de intihar riskini azalttığı yolunda elimizde sağlam bir temel olacak demektir.

* "Religiosity, Depression, and Suicide", in *Religion and Mental Health*, (ed. John F. Schumaker), Oxford: Oxford University Press, 1992.

** Dr., TDV İslâm Araştırmaları Merkezi

*** En yüksek iyiliğin meydana gelebilmesi için fenalığın gerekli olduğunu iddia ederek Allah'ın tedbirlerini haklı çıkaran felsefî anlayış.

1. Bainbridge, W. S. (1989). "The Religious Ecology of Deviance," *American Sociological Review*, 4, s.288-295.

2. Bainbridge, W. S. Stark, R. (1982). "Suicide, Homicide and Religion", *Annual Review of the Social Sciences of Religion*, 5, The Hague, Netherlands: Mouton.

3. Bankston, W. B., Allen, H. D., Cunningham, D. S. (1983), "A Research Note on Sociology's 'one law'", *Social Forces*, 62, s.521-528.

4. Breault, K. D. (1986). "Suicide in America; A Test of Durkheim's Theory of Religious and Family Integration, 1933-1980", *American Journal of Sociology*, 92, s.628-656.

5. Breault, K. D. (1988), "Beyond the Quick and Dirty: Reply to Girard", *American Journal of Sociology*, 93, s.1479-1486.

6. Breault, K. D., Barkey, K. (1982), "A comparative Analysis of Durkheim's Theory of Egoistic suicide", *Sociological Quarterly*, 23, s.321-331.
7. Breault, K. D., Barkey, K. (1983), "Reply to Stack", *Sociological Quarterly*, 24, s.629-632.
8. Brown, D. G. Lowe, W. L. (1951), "Religious Beliefs and Personality Characteristics of College Students", *Journal of social Psychology*, 33, s.103-129.
9. D'Antonio, W., Aldous, J. (1983), *Families and Religions*, Beverly Hills, CA: Sage.
10. Day, L. (1987), "Durkheim on Religion and Suicide: A Demographic Critique", *Sociology*, 21, s.449-461.
11. Durkheim, E. (1966), *Suicide*, New York: Free Press. (1897)
12. Faupel, C. E., Kowalski, G. S., Starr, P. d. (1987), "Sociology's One Law; Religion and Suicide in the urban context", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 26, s.523-534.
13. Fischer, C. S. (1982), *To dwell Among Friends: Personal Networks in Town and City*, Chicago: University of Chicago Press.
14. Girard, C. (1988), "Church Membership and Suicide Reconsidered: Comment on Breault", *American Journal of Sociology*, 93, s.1471-1479.
15. Hathaway, W. L., Pargament, K. I. (1990), "Intrinsic Religiousness, Religious Coping, and Psychosocial Competence", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29, s.423-441.
16. Hertsgaard, D., Light, H. (1984). "Anxiety, Depression and Hostility in Rural women." *Psychological Reports*, 55, s.6473-674.
17. Idler, E. L. (1987), "Religious involvement and the Health of the Elderly", *Social Forces*, 66, s.226-238.
18. Kowalski, G. S. Faupel, C. Starr, P. D. (1987), "Urbanism and Suicide: A Study of American counties." *Social Forces*, 66, s.85-101.
19. Maris, R. (1981). *Pathways to suicide*, Baltimore: John Hopkins University Press.
20. Martin, J., Stack, S. (1983), "The Effect of Religiosity on Alienation", *Sociological Focus*, 16, s.65-76.
21. Maton, K. I. (1989), "The Stress-buffering Role of Spiritual Support: Cross Sectional and Prospective Investigations", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 28, s.310-323.
22. Mayo, C. C. Puryear, H. B., Richek, H. G. (1969), "MMPI correlates of religiousness in Late Adolescent College Students", *Journal of Nervous and Mental Disease*, 149, s.381-385.
23. McClure, R. f., Loden, M. (1982), "Religious Activity, Denomination Membership, and Life Satisfaction", *Psychology: A Quarterly Journal of Human Behavior*, 19, s.12-17.
24. Pescosolido, B. (1990), "The Social Context of Religious Integration and Suicide: Pursuing the Network Explanation", *Sociological Quarterly*, 31, s.337-357.
25. Pescosolido, B., & Georgianna, S. (1989). "Durkheim, Suicide, and Religion", *American Sociological Review*, 54, s.33-48.
26. Pope, W. (1976), *Durkheim's Suicide: A classical reanalyzed*, Chicago: University of Chicago Press.
27. Pope, W., Danigelis, N. (1981), "Sociology's one law." *Social Forces*, 60, s.495-516.
28. Schwab, R., Petersen, K. U. (1990), "Religiousness: its Relation to Loneliness, Neuroticism and Subjective well-being", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 29, s.335-345.

29. Spendlove, D. C., West, D. W., Stanish, W. M. (1984), "Risk factors in the prevalence of depression in Mormon Women", *Social Science and Medicine*, 18, s.491-495.
30. Stack, S. (1980), "Religion and suicide: A reanalysis", *Social Psychiatry*, sy.15, 65-70.
31. Stack, S. (1981), "Suicide and Religion: A comparative analysis", *Sociological Focus*, 14, s.207-220.
32. Stack, S. (1982), "Suicide: A Decade Review of the Sociological Literature", *Deviant Behaviour*, 4, s.41-46.
33. Stack, S. (1983a), "The Effect of the Decline in Institutionalized Religion on Suicide, 1954-1978", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22, s.239-252.
34. Stack, S. (1983b), "The effect of religious commitment on suicide: A cross-national analysis", *Journal of Health and Social Behaviour*, 24, s.362-374.
35. Stack, S. (1983c), "Comment on Breault and Barkey", *Sociological Quarterly*, 24, s.625-627.
36. Stack, S. (1985a), "The Effect of Domestic/religious Individualism on Suicide 1954-1978", *Journal of Marriage and the Family*, 47, s.431-447.
37. Stack, S. (1985b), "Religion and Anomia: Regional vs. National Specifications", *Journal of Social Psychology*, 125, s.133-134.
38. Stack, S. (1989), "The impact of divorce on suicide in Norway", *Journal of Marriage and the Family*, 51, s.229-238.
39. Stack, S. (1990), "The effect of Divorce on Suicide in Denmark", *Sociological Quarterly*, 31, s.359-370.
40. Stark, R., Bainbridge, W. S. (1980), "Toward a Theory of Religion: Religion and Suicide", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 19, s.114-128.
41. Stark, R., Doyle, D. P., Rushing, L. (1983), "Beyond Durkheim: Religion and Suicide", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22, s.120-128.
42. Steinitz, L. (1980), "Religiosity, Well-being, and Weltanschauung Among the Elderly", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 19, s.60-67.
43. Tittle, C., Welch, M. (1983), "Religiosity and deviance", *Social Forces*, 61, s.653-682.
44. Wuthnow, R. (1977), "A Longitudinal Cross-national Indicator of Societal Religious Commitment", *Journal for the Scientific Study of Religion*, 16, s.87-99.

ABSTRACT

Religion, depression and suicide are complex topics that continue to intrigue specialists and lay people alike. Each of these issues has been viewed in any number of lights and the literature on the impact of religion on suicide and depression has pursued a number of recurrent themes. This article provides a review of the theory and research linking religion to suicide and shows that religion offers social support. The review of the theory and research suggests that religious commitment lowers depression through fostering a sense of optimism and protects one against suicide.